

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
КАФЕДРА ПРАВОЗНАВСТВА**

СІМЕЙНЕ ПРАВО

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки бакалавра
спеціальності 081 «Право»

Полтава 2016

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: **Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»**

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: **Колісник А.С.**, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри правознавства ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Іваненко І.В. – к. ю. н., доцент, суддя Апеляційного суду Черкаської області;
Волошкевич Г.А. – к. ю. н., доцент, завідувач кафедри державно-правових
дисциплін ННІ економіки і права ЧНУ ім. Б. Хмельницького

Обговорено і схвалено
на засіданні кафедри правознавства
протокол № 10 від 31 травня 2016 р.
Завідувач кафедри _____ проф. Лаврик Г. В.

УЗГОДЖЕНО
на засіданні науково-методичної групи
напряму підготовки/спеціальності 081 «Право»
протокол № 3 від 31 травня 2016 р.
Голова науково-методичної групи
_____ проф. Лаврик Г.В.

СХВАЛЕНО
Голова науково-методичної ради
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі»
« ___ » _____ 2016 р.
_____ проф. Рогоза М.Є.

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Сімейне право» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра спеціальності 081 «Право».

Актуальність вивчення зазначеної дисципліни обумовлюється тим, що на сучасному етапі розвитку суспільних відносин в Україні важливим чинником побудови громадянського суспільства є наявність високого рівня правової освіченості громадян, зокрема в частині правового регулювання шлюбно-сімейних відносин. Життя у нових економічних та суспільних реаліях вимагає від людини уміння орієнтуватися як у загальних питаннях, пов'язаних з існуванням правового поля в Україні, так і конкретних правових ситуаціях. Із необхідністю вирішувати спірні сімейні питання зустрічається майже кожна людина протягом сімейного життя, що є своєрідним віддзеркаленням відносин у суспільстві в цілому, які постійно розвиваються.

Актуальність та динаміку у сфері суспільного та економічного життя населення України відображає Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року.

Важливо, що на конституційному рівні, а також деякими законодавчими й підзаконними нормативно-правовими актами проголошено пріоритетність напрямків з охорони сім'ї, дитинства, материнства та батьківства. Так, у чинній Концепції державної сімейної політики (затверджено постановою ВРУ від 17 вересня 1999 р. № 1063) основними напрямками державної сімейної політики визначено формування в свідомості людей і в суспільстві в цілому якісно нового ставлення до сім'ї: сприяння відродженню традиційно міцної, працьовитої, економічно спроможної сім'ї, створення умов для реалізації економічних, соціальних і демографічних функцій сім'ї, вжиття заходів для захисту інтересів сім'ї і дітей, їх соціальної підтримки в період соціально-економічної трансформації суспільства.

Викладене вище свідчить, що сімейне право є важливою підгалуззю цивільного права, яка, у свою чергу, становить невід'ємну частину системи права України.

Навчальна дисципліна «Сімейне право» покликана реалізувати загальнодержавну політику правової освіти населення, що охоплює проблеми формування та розвитку сімейних відносин.

Предметом навчальної дисципліни «Сімейне право» є врегульовані нормами права суспільні відносини з приводу особистих немайнових прав та обов'язків і тих майнових прав та обов'язків, що виникають на ґрунті шлюбу та сім'ї.

Міждисциплінарні зв'язки визначаються інтегрованим характером навчальної дисципліни, тісним зв'язком з комплексом гуманітарних та юридичних дисциплін. Вивчення матеріалу передбачає актуалізацію знань студентів з теорії держави і права, цивільного права, конституційного, міжнародного, адміністративного, кримінального, екологічного, господарського, трудового, земельного права, що допоможе простежити взаємозв'язки та визначити місце сімейного права в системі національного права.

Пропонована програма навчальної дисципліни «Сімейне право» структурована згідно з особливостями організації навчального процесу у Вищому навчальному закладі Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»

складається з двох логічно взаємопов'язаних модулів. Значний інтерес та потребу у вивченні становить тема навчальної програми, присвячена особливостям міжнародно-правового регулювання сімейних відносин, що набуває особливого значення у контексті входження України у світовий економічний простір.

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів:

Модуль 1. Загальні положення сімейного права.

Модуль 2. Правове регулювання сімейних правовідносин.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Сімейне право» є формування у студентів системи знань щодо правового регулювання сімейних відносин, умінь і навичок тлумачення та застосування чинного законодавства при вирішенні практичних завдань.

1.2. **Основними завданнями** вивчення навчальної дисципліни «Сімейне право» є визначення місця сімейного права в системі регулювання суспільних відносин; з'ясування механізмів здійснення суб'єктивних прав і свобод та виконання обов'язків учасників сімейних відносин.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні

знати:

- поняття сімейного права;
- методи регулювання сімейних правовідносин;
- класифікацію сімейних правовідносин;
- систему джерел сімейного права;
- засоби державної підтримки сім'ї, материнства та батьківства;
- особливості правового статусу суб'єктів сімейного права;
- порядок і умови укладання шлюбу, підстави його припинення та визнання недійсним;
- особисті та майнові права й обов'язки подружжя, батьків і дітей, підстави для позбавлення батьківських прав;
- правила опіки, піклування та реєстрації актів цивільного стану;
- судову практику в цивільних і сімейних справах.

уміти:

- правильно тлумачити та застосовувати норми сімейного права та законодавства у процесі роботи за фахом;
- шляхом поглибленого вивчення сімейного права України проводити теоретичний та компаративний аналіз правових явищ і тенденцій у сфері правового регулювання сімейних відносин;
- використовувати відомості науки цивільного права під час дослідження сутності сімейних правовідносин;
- самостійно формулювати свої думки, твердження, рекомендації щодо удосконалення системи сімейного права України у контексті світових інтеграційних процесів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, 3 кредити ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни «Сімейне право».

МОДУЛЬ 1 ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ СІМЕЙНОГО ПРАВА

Тема 1. Сімейне право як підгалузь цивільного права України

Юридична природа сімейного права України. Методологічні, науково-теоретичні, законодавчі та інституційні основи сімейного права в Україні. Сімейне право у сучасній правовій доктрині України. Законодавчі основи сімейного права України.

Поняття сімейного права, його зміст та особливості. Функції сімейного права. Принципи сімейного права. Методи регулювання в сімейному праві України.

Система сімейного права України. Співвідношення та взаємодія сімейного права з цивільним та іншими галузями права.

Питання еволюції сімейного права України. Історичні витоки сімейного права України. Об'єктивні і суб'єктивні передумови формування сімейного права у правовій системі України.

Розвиток сімейного права в умовах реформування сімейних правовідносин в Україні. Сімейне право України в умовах світових інтеграційних економічних та державно-правових перетворень: тенденції і перспективи.

Етапи розвитку сімейного права.

Тема 2. Джерела сімейного права

Поняття, особливості та класифікація джерел сімейного права України.

Перші декрети Радянської влади з питань сім'ї та шлюбу, перший сімейний кодекс РСР, їх значення. Сімейний кодекс України 2002 року.

Конституція України як джерело сімейного права України.

Закони України та постанови Верховної Ради України як джерела сімейного права України.

Міжнародні договори як джерела сімейного права України. Договори, Постанови, Директиви, Рішення Європейського Союзу в системі джерел сімейного права України. Проблеми адаптації сімейного законодавства України до законодавства Європейського Союзу: тенденції та перспективи.

Укази Президента України, нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади як джерела сімейного права України.

Рішення Конституційного Суду України у системі джерел сімейного права України. Акти органів судової влади з питань застосування законодавства у сфері регулювання сімейних відносин.

Засоби та шляхи вдосконалення сімейного законодавства України.

Тема 3. Сімейні правовідносини

Механізм правового регулювання сімейних відносин. Поняття «сімейні правовідносини» в сучасних наукових дослідженнях. Ознаки сімейних правовідносин. Особливості сімейних правовідносин.

Склад сімейних правовідносин. Суб'єкти сімейних правовідносин. Об'єкти сімейних правовідносин, їх види та характеристика. Державні інституції (орган

реєстрації актів цивільного стану, орган опіки та піклування, суд) та їх участь у виникненні, зміні чи припиненні сімейних прав та обов'язків.

Зміст сімейних правовідносин. Юридичні факти як підстави виникнення, зміни та припинення сімейних правовідносин.

Класифікація сімейних правовідносин у теорії цивільного права України.

Здійснення сімейних прав і виконання обов'язків, захист сімейних прав та інтересів судом, органами опіки та піклування, нотаріусом. Припинення дії, яка порушує право. Примусове виконання обов'язку. Відшкодування матеріальної шкоди. Санкції у структурі сімейних правовідносин. Відповідальність у сімейному праві.

Тема 4. Поняття шлюбу та сім'ї. Укладення шлюбу.

Поняття сім'ї, її значення. Родинність (кровне споріднення) і свояцтво. Поняття шлюбу. Правова природа шлюбу. Право на шлюб. Право на повторний шлюб. Право на шлюб с іноземцями. Фіктивний шлюб. Фактичний шлюб.

Умови вступу до шлюбу та порядок його укладення. Різностатевість шлюбу. Дотримання межі близькородинності. Одношлюбність. Досягнення шлюбного віку. Добровільність. Засвідчення добровільності шлюбу. Взаємна обізнаність наречених про стан здоров'я. Дійсність намірів. Перешкоди до вступу в шлюб.

Порядок укладення шлюбу. Подання заяви про реєстрацію шлюбу. Місце реєстрації шлюбу. Час реєстрації шлюбу. Державна реєстрація шлюбу. Органи реєстрації шлюбу. Вимога щодо присутності свідків. Право на вибір прізвища.

Недійсність шлюбу. Підстави визнання шлюбу недійсним. Поняття нікчемного шлюбу. Оспорювані шлюби. Право на позов про визнання шлюбу недійсним. Правові наслідки недійсності шлюбу. Загальні правові наслідки недійсності шлюбу. Особливі правові наслідки недійсності шлюбу. Недійсність шлюбу і спадкування. Права добросовісного подружжя. Легалізація незаконного шлюбу. Недійсність припиненого шлюбу. Визнання шлюбу неукладеним.

Тема 5. Застосування Сімейного кодексу України до іноземців та осіб без громадянства. Застосування законів іноземних держав та міжнародних договорів в Україні

Реєстрація та розірвання шлюбу громадян України з іноземцями та шлюбу між іноземцями в Україні. Застосування в Україні законів іноземних держав та міжнародних договорів.

Поняття сімейних відносин з іноземним елементом. Особливості правового регулювання сімейних відносин за участю іноземців та осіб без громадянства. Застосування законів іноземних держав та міжнародних договорів. Колізійна норма сімейного права.

Визнання батьківства в Україні та батьківства, встановленого за межами України. Застосування законів іноземних держав. Визнання в Україні актів цивільного стану, зареєстрованих за законами іноземних держав.

Шлюб між громадянами України, які проживають за межами нашої держави, реєстрація в консульській установі або дипломатичному представництві України.

Шлюб між громадянами України, а також шлюб громадянина України з іноземцем, зареєстрований за межами України. Визнання розірвання шлюбу за межами України.

Особливості відносин усиновлення за участю іноземців та осіб без громадянства.

МОДУЛЬ 2

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Тема 6. Особисті немайнові права й обов'язки подружжя

Поняття та характеристика особистих правовідносин за участю подружжя. Види особистих немайнових прав та обов'язків подружжя. Право на вибір прізвища подружжя та на його зміну. Право на материнство. Право на батьківство. Право дружини та чоловіка на повагу до своєї індивідуальності. Право на зміну прізвища. Право на розподіл обов'язків і спільне вирішення питань життя сім'ї. Право на свободу та особисту недоторканність, на вибір місця проживання. Право подружжя на припинення шлюбних відносин.

Обов'язок подружжя турбуватися про сім'ю.

Тема 7. Майнові права та обов'язки подружжя

Загальна характеристика майнових правовідносин подружжя. Законний правовий режим майна подружжя. Поняття права власності подружжя. Законодавство про право власності подружжя.

Правовий режим роздільного (особистого) майна подружжя. Об'єкти права особистої власності. Право на розпорядження своїм майном, заробітною платою, пенсією.

Право спільної сумісної власності подружжя. Презумпція спільної власності. Перетворення особистого майна у спільне. Придбання подружжям майна, приватизація квартири, спорудження житлового будинку. Розпорядження спільним майном. Право на визначення частки. Спір про розмір частки.

Відносини утримання подружжя. Права та обов'язки подружжя щодо утримання. Право одного з подружжя на утримання і способи його надання. Договір подружжя про надання утримання. Право на утримання після розірвання шлюбу. Визначення розміру аліментів за рішенням суду. Припинення права на утримання. Припинення права на утримання за домовленістю сторін. Позбавлення права на утримання чи обмеження його строком. Право кожного з подружжя на утримання у разі проживання з ним дитини та підстави припинення такого утримання. Право на утримання жінки та чоловіка, які не перебувають у шлюбі між собою або у будь-якому іншому шлюбі.

Особливості майнових правовідносин осіб, які проживають однією сім'єю без реєстрації шлюбу.

Тема 8. Правовідносини між батьками і дітьми

Загальні підстави виникнення правовідносин між батьками і дітьми. Визначення походження дитини, батьки якої не перебувають у шлюбі між собою. Оспорювання батьківства, материнства.

Підстави, порядок і наслідки позбавлення батьківських прав. Підстави та порядок поновлення батьківських прав. Відібрання дитини від батьків без позбавлення батьківських прав. Обов'язок батька, матері утримувати дитину та його виконання. Способи виконання батьками обов'язку утримувати дитину. Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків та його виконання.

Особисті немайнові права та обов'язки батьків і дітей. Види особистих немайнових прав. Рівність прав та обов'язків батьків щодо дитини. Рівність прав та обов'язків дітей щодо батьків.

Особисті немайнові права дитини. Право на сім'ю. Право на ім'я та по батькові дитини. Право на зміну імені. Право на місце проживання. Право на вибір місця проживання. Право на індивідуальність. Право на належне сімейне виховання. Право на повагу. Право на працю. Право на захист. Право на дитинство та інші права. Проблема дитячої безпритульності та бездоглядності.

Особисті немайнові обов'язки дитини щодо батьків. Обов'язок піклування.

Тема 9. Припинення шлюбу.

Поняття припинення шлюбу. Підстави припинення шлюбу. Припинення шлюбу у зв'язку із смертю одного з подружжя. Припинення шлюбу внаслідок його розірвання. Мотиви, причини та підстави розірвання шлюбу. Порядок розірвання шлюбу органом реєстрації актів цивільного стану.

Розірвання шлюбу в судовому порядку. Розірвання шлюбу судом у порядку окремого провадження. Розірвання шлюбу судом у порядку позовного провадження.

Правові наслідки розірвання шлюбу. Режим окремого проживання подружжя. Визнання розірвання шлюбу фіктивним. Поновлення шлюбу після його розірвання.

Встановлення режиму окремого проживання подружжя. Інститут сепарації.

Тема 10. Усиновлення. Опіка та піклування. Патронат над дітьми

Поняття та значення усиновлення. Право на усиновлення дитини. Суб'єкти відносин щодо усиновлення, вимоги, встановлені законом для усиновлювачів.

Умови усиновлення та порядок його здійснення. Право на таємницю перебування на обліку тих, хто бажає усиновити дитину. Забезпечення таємниці усиновлення.

Судова процедура розгляду заяв про усиновлення. Судові витрати, пов'язані з розглядом справи про усиновлення. Рішення суду про усиновлення.

Випадки усиновлення без згоди батьків дитини. Правові наслідки усиновлення. Момент усиновлення. Повне усиновлення. Неповне усиновлення. Державна реєстрація.

Права та обов'язки, що виникли у зв'язку з усиновленням між дитиною та усиновлювачем і його родичами. Позбавлення усиновлювача батьківських прав. Наслідки позбавлення усиновлювача батьківських прав. Поновлення батьківських прав усиновлювача.

Визнання усиновлення недійсним і його правові наслідки. Скасування усиновлення та його правові наслідки. Умови усиновлення. Облік дітей, які можуть бути усиновлені. Облік осіб, які бажають усиновити дитину. Порядок усиновлення.

Державна політика щодо утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Форми влаштування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Поняття опіки та піклування. Права та обов'язки опікуна, піклувальника дітей. Припинення опіки, піклування над дитиною. Патронат над дітьми.

3. Рекомендована література

Нормативно-правові акти:

1. Конституція України : Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р. №254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
2. Декларація прав дитини: Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 20 листопада 1959 р. № 1386 (XIV) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_384. – Назва з екрана.
3. Декларація про загальні засади державної політики України стосовно сім'ї та жінок: Ухв. Постановою Верховної Ради України від 5 березня 1999 р. № 475-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/475-14>. – Назва з екрана.
4. Європейська конвенція про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми від 20 травня 1980 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_327. – Назва з екрана.
5. Європейська конвенція про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_135. – Назва з екрана.
6. Європейська конвенція про правовий статус дітей, народжених поза шлюбом від 15 жовтня 1975 р. № ETS85 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_568. – Назва з екрана.
7. Загальна Декларація прав людини: Прийнята і проголошена в резолюції 217 А (III) Генеральної Асамблеї від 10 грудня 1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_015. – Назва з екрана.
8. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004. – Назва з екрана.
9. Конвенція про контакт з дітьми від 15 травня 2003 р. № ETSN192 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_659. – Назва з екрана.
10. Конвенція про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_207. – Назва з екрана.
11. Конвенція про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах 22.01.1993 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/card/997_009. – Назва з екрана.

12. Конвенція про стягнення аліментів за кордоном від 20 червня 1956 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_425. – Назва з екрана.
13. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>. – Назва з екрана.
14. Концепція Державної програми реформування системи закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Постанова Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2007 р. № 1242 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1242-2007-%D0%BF>. – Назва з екрана.
15. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/2341-14>. – Назва з екрана.
16. Положення про дитячий будинок сімейного типу: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 564 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/564-2002-%D0%BF>. – Назва з екрана.
17. Положення про Міністерство юстиції України: затв. Указом Президента України від 2 липня 2014 р. № 228 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF> – Назва з екрана.
18. Положення про прийомну сім'ю: затв. Постановою Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2002 р. № 565 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/565-2002-%D0%BF>. – Назва з екрана.
19. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей : постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 905 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF>. – Назва з екрана.
20. Про затвердження Правил державної реєстрації актів громадянського стану в Україні: наказ Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 р. № 52/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00>. – Назва з екрана.
21. Про громадянство України: Закон України від 18 січня 2001 р. № 2235-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2235-14>. – Назва з екрана.
22. Про державну допомогу сім'ям з дітьми: Закон України від 21 листопада 1992 р. № 2811-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2811-12>. – Назва з екрана.
23. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 1 липня 2010р. № 2398-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2398-17>. – Назва з екрана.
24. Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам: Закон України від 16 листопада 2000 р. № 2109-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2109-14>. – Назва з екрана.
25. Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям: Закон України від 1 червня 2000 р. № 1768-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1768-14>. – Назва з екрана.
26. Про органи та служби у справах неповнолітніх і спеціальні установи для неповнолітніх: Закон України від 24 січня 1995 р. № 20/95-ВР [Електронний

- ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80>. – Назва з екрана.
27. Про охорону дитинства: Закон України від 21 квітня 2001 р. № 2402-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>. – Назва з екрана.
28. Про перелік видів доходів, які враховуються при визначення розміру аліментів на одного з подружжя, дітей, батьків, інших осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 26 лютого 1993 р. № 146 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/146-93-%D0%BF>. – Назва з екрана.
29. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15 листопада 2001 р. №2789-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2789-14?test=BG0MfQ5E36j9nXJUzi8VUtiqHI4WIs80msh8Ie6>. – Назва з екрана.
30. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21 червня 2006 р. № 878-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2558-14>. – Назва з екрана.
31. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15.05.2003 №742-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/742-15>. – Назва з екрана.
32. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 7 липня 2010 р. № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>. – Назва з екрана.
33. Про фермерське господарство : Закон України від 19 червня 2003 р. № 973-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/973-15>. – Назва з екрана.
34. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III // Офіційний вісник України. – 2002. – № 7. – Ст. 273 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>. – Назва з екрана
35. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>. – Назва з екрана.
36. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/go/1618-15>. – Назва з екрана.

Література

Основна:

37. Сімейне право України : підручник / Л.М.Баранова, В.І.Борисова, І.В.Жилінкова та ін. ; за заг. ред. В.І.Борисової та І.В.Жилінкової. – 2-е вид., перероб. і допов. – К.: Юрінком Інтер, 2009. – 288 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.yurincom.com/files/content/SimeyPravo.pdf>. – Назва з екрана.
38. Цивільне та сімейне право України : підручник / За ред. Є. О. Харитоновна, Н. Ю. Голубевої. – К. : Всеукраїнська асоціація видавців “Правова єдність”, 2009. – 968 с.
39. Сімейне право України: Підручник // за ред. В.І. Борисової та І.В. Жилінкової. – К.: Юрінком Інтер, 2011. – 264 с.

40. Сімейне право України: Підручник // за ред. Ю.С. Червоного. – К.: Істина, 2004. – 400 с.

Додаткова:

41. Апопій І. В. Сімейне право України : Навчальний посібник / І. В. Апопій. – К. : ЦУЛ, 2011. – 359 с.
42. Гопанчук В. С. Сімейне право України: Підручник / В. С. Гопанчук. – К.: Істина, 2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ebk.net.ua/Book/SPravo/index.htm>. – Назва з екрана.
43. Дякович М. М. Сімейне право України : Навчальний посібник / М. М. Дякович. – 2-ге вид. випр. та допов. – К. : Правова єдність; Алерта; ЦУЛ, 2012. – 552 с.
44. Іванов Ю. Ф. Сімейне право України : посіб. для підготов. до іспитів / Ю.Ф.Іванов, М. В. Іванова. – К. : Паливода А. В. [вид.], 2013. – 239 с.
45. Науково-практичний коментар до Сімейного кодексу України / За ред. Є.О.Харитонова. – Х. : ТОВ “Одиссей”, 2008. – 560 с.
46. Популярна юридична енциклопедія. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 528 с.
47. Правознавство : навч. посіб. / С. В. Дрожжина, І. В. Шульженко, О.О.Одінцова [та ін.]. – Донецьк, 2011. – 703 с.
48. Процесуальні документи у цивільних справах (теорія, методика, практика): Науково-практичний посібник / За заг. ред. С.Я. Фурси. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 896 с.
49. Ромовська З. В. Українське цивільне право. Право власності : [підруч.] / Зорислава Ромовська. – К.: Правова єдність, 2011. – 246 с.
50. Ромовська З.В. Сімейне законодавство України : посібник / З. В. Ромовська, Ю.В.Черняк ; Академія адвокатури України, Школа адвокатської підготовки. – К.: Прецедент, 2006. – 96 с.
51. Сімейне право України : навчальний посібник / За ред. Є. О. Харитонова. – К. : Істина, 2010. – 320 с.
52. Сімейний кодекс України. Науково-практичний коментар / Зорислава Ромовська. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Правова єдність, Всеукраїнська асоціація видавців, 2009. – 432 с.
53. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / І.В. Жилінкова, В.К. Антошкіна, Н.А. Д'ячкова, В.Ю. Москалюк та ін. / За ред. Жилінкової І.В. – Х. : Ксилон, 2008. – 855 с.
54. Словник юридичних термінів і понять [Текст] : навч. посіб. / [В. Г. Гончаренко та ін.] ; за ред. проф. В. Г. Гончаренка та З. В. Ромовської ; Акад. адвокатури України. – К. : Юстініан, 2013. – 597 с.
55. Сучасна правова енциклопедія / за заг. ред. О. В. Зайчука. – К.: Юрінком Інтер , 2009. – 384 с.
56. Цивільне право України. Альбом схем. Навчальний посібник. Вид. 3-тє, перероб. та доп. / за ред. Є.О. Мічуріна. – Харків, 2010. – 448 с.
57. Цивільне законодавство України. Основні категорії, принципи та концепти / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонова, О. В. Басай [та ін.]. - Одеса : Фенікс, 2012. – 339 с.
58. Цивільне право України. Загальна частина : Підруч. / за ред. О. В. Дзери. – Вид. 3-тє, допов. та переробл. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 976 с.

59. Цивільне право України. Особлива частина : Підруч. / за ред. О. В. Дзери. – Вид. 3-тє, допов. та переробл. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.
60. Цивільне та сімейне право: навчально-методичний посібник / укладач Лікар В.В. – НМЦ, 2008. – 393 с.
61. Цивільне право України. Договірні та не договірні зобов'язання. Підручник (2-є вид. змін. та доп.) / за ред. С.С. Бичкової. – К.: КНТ, 2008. – 498 с.
62. Цивільне право України: Підручник / Є.О. Харитонов, Н.О. Саніахметова. – К.: Істина, 2003. – 776 с.
63. Цивільне право : підручник : у 2 т. / за ред. В.І. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – Х.: Право, 2011. – Т. 1. – 656 с.
64. Цивільний кодекс України : Науково–практичний коментар / За заг. ред. Є.О. Харитонова, Н.Ю. Голубєвої. – Вид. 6-тє, перероблене та доповнене.– Х.: ТОВ „Одіссей”, 2010. – 1216 с.
65. Харитонов Є.О., Харитонова О.І., Старцев О.В. Цивільне право України. Підручник. – Вид. 3, перероб. і доп. – К.: Істина, 2011. – 808 с.
66. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред. І. А. Бірюкова, Ю. О. Заїки. – К. : Вид. дім «Скіф», 2013. – 528 с.
67. Цивільний кодекс України. Науково–практичний коментар. Видання шосте, перероблене та доповнене. / За заг. ред. Є. О. Харитонова, Н.Ю. Голубєвої. – Х.: ТОВ „Одіссей”, 2010. – 1216 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання

Контрольні заходи здійснюються науково-педагогічними працівниками і включають поточний і підсумковий контроль. Об'єктами системи поточного та підсумкового контролю є робота студентів на семінарських (практичних) заняттях та виконаних індивідуальних (домашніх) завдань. Поточний контроль здійснюється при проведенні семінарських (практичних) та індивідуальних занять і має на меті перевірку рівня засвоєння студентом навчального матеріалу дисципліни.

Під час проведення семінарських занять застосовуються такі методи контролю, як усне та письмове опитування студентів з питань, визначених планом семінарських занять, дискусійне обговорення проблемних питань з теми заняття, письмове складання студентами тестів. При проведенні практичних занять – контроль здійснюється при розв'язуванні окремими студентами та «малими групами» комплексу практичних правових ситуацій.

Поточний контроль, який застосовується під час індивідуально-консультативних занять, здійснюється за допомогою відповідних тестів в усній або письмовій формі. Такий контроль застосовується по відношенню до тих студентів, які мають поточну заборгованість із поважних причин. Поточний контроль виконання студентами індивідуальних (домашніх) завдань здійснюється за допомогою перевірки викладачем результатів розв'язання розрахункових завдань.

Підсумкове оцінювання знань з дисципліни здійснюється у формі заліку.

5. Засоби діагностики успішності навчання

Загальна підсумкова оцінка з навчальної дисципліни складається із суми балів за результатами поточного контролю знань. Загальна сума набраних балів протягом семестру за поточну успішність максимально складає 100. Академічні успіхи студента визначаються за допомогою системи оцінювання, що використовується у Вищому навчальному закладі Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», з обов'язковим переведенням оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС.

Оцінка «відмінно» (90-100 балів) передбачає, що студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили.

Оцінка «дуже добре» (82-89 балів) передбачає, що студент вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна.

Оцінка «добре» (74-81 бал) передбачає, що студент вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача й самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок.

Оцінка «задовільно» (64-73 бали) передбачає, що студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих.

Оцінка «достатньо» (60-63 бали) передбачає, що студент володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні.

Оцінка «незадовільно з можливістю повторного складання семестрового контролю» (35-59 балів) передбачає, що студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

Оцінка «незадовільно» з обов'язковим вивченням залікового кредиту» (1-34 бали) передбачає, що студент володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів.